

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

CURRENT STATE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Проаналізовані інтегральні показники кожного елемента фінансової безпеки, а саме: банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, бюджетна безпека, грошово-кредитна безпека, валютна безпека, боргова безпека. По кожному показнику зроблено висновки щодо їх потенційних проблем і загроз згідно національної безпеки України. Зроблено висновки, що вітчизняна банківська система перебуває під впливом внутрішніх політичних та економічних криз, спостерігається зростання частки простроченої заборгованості за кредитами, а ліквідація понад 90 комерційних банків призвела до зростання частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків; страховий сегмент фінансового ринку має негативні тенденції; рівень безпеки небанківського фінансового сектору України є критичним, створюючи додаткові загрози для всієї фінансової системи України та робить її незахищеною перед глобальними ризиками; високий рівень дефіциту державного бюджету спричиняє проблеми в сфері бюджетної та фінансової безпеки; золотовалютні резерви України становлять межу достатності резервів.

Ключові слова: фінансово-економічної безпеки, національна безпека, банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, бюджетна безпека, грошово-кредитна безпека, валютна безпека, боргова безпека.

Проанализированы интегральные показатели каждого элемента финансовой

безопасности, а именно: банковская безопасность, безопасность небанковского финансового рынка, бюджетная безопасность, денежно-кредитная безопасность, валютная безопасность, долговая безопасность. По каждому показателю сделаны выводы относительно их потенциальных проблем и угроз по национальной безопасности Украины. Сделаны выводы, что отечественная банковская система находится под влиянием внутренних политических и экономических кризисов, наблюдается рост доли просроченной задолженности по кредитам, а ликвидация более 90 коммерческих банков привела к росту доли иностранного капитала в уставном капитале банков; страховой сегмент рынка имеет негативные тенденции; уровень безопасности небанковского финансового сектора Украины является критическим, создавая дополнительные угрозы для всей финансовой системы Украины и делает ее незащищенной перед глобальными рисками; высокий уровень дефицита государственного бюджета вызывает проблемы в сфере бюджетной и финансовой безопасности; золотовалютные резервы Украины составляют границу достаточности резервов.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, национальная безопасность, банковская безопасность, безопасность небанковского финансового рынка, бюджетная безопасность, денежно-кредитная безопасность, валютная безопасность, долговая безопасность.

УДК 336.1

Соломонова Л.В.
здобувач

Причорноморський науково-дослідний
інститут економіки та інновацій

The concept of financial and economic security, as a component of national security of Ukraine, is aimed at identifying and eliminating problems and potential threats, hindering the provision of price and financial stability. The integrated indicators of each element of financial security are analyzed according to the methodological recommendations of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, namely: banking security, security of non-banking financial market, budget security, monetary security, currency security, debt security. Conclusions were made on each indicator regarding their potential problems and threats to Ukraine's national security. The domestic banking system has been and is under the influence of domestic political and economic crises, the share of overdue loans is growing, and the liquidation of more than 90 commercial banks has led to an increase in the share of foreign capital in banks' authorized capital rather than an increase in foreign investment. The insurance segment of the financial market has negative trends because the level of insurance penetration had a clear tendency to decrease, and the density of insurance increased due to the natural decrease of the population, which leads to a reduction in the investment potential of insurers; The level of security of Ukraine's non-banking financial sector is critical, creating additional threats to Ukraine's entire financial system and making it vulnerable to global risks. Domestic monetary policy is inefficient, does not create monetary conditions for internal balance and optimal inflation, does not provide financial and price stability; the high level of the state budget deficit causes problems in the field of budgetary and financial security; Ukraine's gold and foreign exchange reserves are the limit of reserve adequacy; the wrong policy of the National Bank of Ukraine leads to the unnatural strengthening of the national currency.

Key words: financial and economic security, national security, banking security, security of non-bank financial market, budget security, monetary security, currency security, debt security.

Постановка проблеми. Важливим процесом розвитку економіки XXI ст. є глобалізація, яка використовується і у фінансово-економічній сфері, що несе в собі як нові можливості, так і нові загрози щодо національного суверенітету, фінансових можливостей держави. «Концепція фінансової безпеки спрямована на виявлення та усунення проблем і загроз, що заважають забезпеченню цінової та фінансової стабільності і, як наслідок, гальмують проведення структурних реформ у національній економіці» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової безпеки, механізми формування і забезпечення фінансової безпеки все частіше привертають увагу таких науковців, як О. Гудзовата [2], А. Кулінська [3], О. Кузенко [4], О. Мелих [5], В. Аллен, Г. Вуд, Г. Костер, Дж. Хейкер, М. Шлезінгер та ін. Оцінкою та аналізом макроекономічної, боргової, бюджетної, грошово-кредитної та валютної безпеку України займалися такі вчені, як О. Есманов [6], Ю. Паночішину [7]. З. Варналієм охарактеризовано особливості соці-

ально-економічного розвитку країни в умовах обслуговування фінансових зобов'язань [8]. Але в сьогоденні відсутнє комплексне оцінювання рівня фінансової безпеки України та аналіз її показників в умовах глобалізації.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного стану фінансово-економічної безпеки як складової національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека є ключовою складовою не лише економічної, а й національної безпеки країни. Фінансова безпека не є однорідною – вона складається із груп множин, серед яких: банківська, бюджетна, грошово-кредитна, валютна, боргова, безпека небанківського фінансового сектору [1-8].

Фінансова безпека є ключовою складовою її економічної безпеки, особливо на сучасному етапі розвитку світового господарства. На неї впливають як внутрішні так і зовнішні фактори. За висновками З. Варналій [8] «...присутність внутрішніх факторів пов'язують із організаційно-правовою, адміністративною та Інституційною незавершеністю реформування фінансово-кредитної сфери, політичною нестабільністю. Зовнішніми вважаються такі фактори як невизначеність держави в сучасному геополітичному просторі, її непричетність до інтеграційних процесів; обмежений доступ до закордонних фінансових ринків, безконтрольне накопичення зовнішньої заборгованості. Факторами, що формують загрози фінансовій безпеці держави, також є динаміка сальдо торгового та платіжного балансу і значна залежність від експортно-імпоротної діяльності; втручання міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави; вплив світових фінансових криз на фінансову систему держави.

Розроблення методологічних засад оцінювання рівня фінансової безпеки у 2003 р. зробили фахів-

ців Національного інституту проблем міжнародної безпеки РНБО України. Їх методика передбачала розрахунок 22 показників економічної безпеки та їх порівняння. Але інтегральний показник та його розрахунок щодо економічної та фінансової безпеки не передбачений [9]. Тому нині для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки України використовуються Методичні рекомендації, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [1].

У Методичних рекомендаціях, затверджених наказом № 1277 Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р., визначається перелік основних індикаторів стану фінансової безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу фінансової безпеки. Таких індикаторів передбачено 32, а розрахунок інтегрального індексу фінансової безпеки здійснюється за допомогою вагових коефіцієнтів, які визначено шляхом експертного оцінювання [10].

Інтегральні показники кожного елемента фінансової безпеки за методичними рекомендаціями Міністерства економічного розвитку та торгівлі України – це банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, бюджетна безпека, грошово-кредитна безпека, валютна безпека, боргова безпека, інтегральний показник фінансової безпеки [11; 12].

Банківська система є ключовою в вітчизняній фінансовій системі. Тому і розпочнемо дослідження сучасного стану фінансової безпеки України з аналізу та оцінки рівня банківської безпеки (табл. 1).

Протягом 2015-2018 років «вітчизняна банківська система перебувала під впливом внутрішніх політичних та економічних криз, негативних наслідків фінансової кризи. Внаслідок можна спо-

Таблиця 1

Індикатори та оцінка рівня банківської безпеки України у 2015-2018 роках

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	12,41**	13,61**	22,21**	25,89**
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	168,65**	134,50	109,36*	117,04*
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	43,3**	48,84**	49,61**	50,02**
Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів, разів	3,89**	4,13**	3,28**	3,76**
Рентабельність активів, %	-5,46*	-12,60**	-1,93**	1,69
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	92,87*	92,09*	98,37*	93,52*
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	53,62**	55,63**	56,21**	59,97**

* – оптимальний стан;

** – критичний стан.

Джерело: згруповано автором за даними [13]

стерігати зростання частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів. Цей індикатор протягом всього періоду знаходився в критичній зоні, що окрім додаткових ризиків для банку, призводило відволікання у банків коштів на формування обов'язкових резервів за цими незадовільними активами – лише за період в три роки з 2014 року обсяги резервів та сум відрахувань для відшкодування можливих утрат за кредитними операціями зросли у понад 4 рази: з 131252 млн. грн. у 2014 році до 516985 млн. грн. по результатах 2016 року» [13; 14]. Зниження якості кредитного портфеля та відволікання коштів призвело до погіршення показників рентабельності активів банківських установ.

«Зважаючи на негативні тенденції у вітчизняній економіці, найбільший прибуток банківські установи отримують не від кредитування, а від обслуговування клієнтів, здійснення маржинальних операцій на міжбанківському та валютному ринках, тобто є короткостроковою і доволі мінливою, не стабільною» [11; 12].

Зауважимо, що ліквідація та виведення з ринку НБУ понад 90 комерційних банків призвела до зростання частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків, а не збільшення обсягу іноземних інвестицій в вітчизняну банківську систему [14]. Таким чином, можна із впевненістю говорити про критичний рівень банківської безпеки України.

Проаналізуємо наступний показник – це «Безпека небанківського фінансового ринку», вплив якого на фінансову безпеку є доволі суттєвим і який також тривалий час перебуває під впливом негативних явищ, загроз та факторів зовнішнього та внутрішнього походження (табл. 2).

З таблиці 2 можна побачити, що більшість індикаторів у 2015-2018 роках перебували у небезпечній та критичних зонах. Страховий сегмент фінансового ринку поряд із банківським є найбільш розвинутим у всіх країнах світу, але і тут ми маємо негативні тенденції в розвитку вітчизняного страхового ринку. «Рівень проникнення страхування мав чітку тенденцію до зниження, а щільність

страхування збільшилася за рахунок природного зменшення населення, що призводить до скорочення інвестиційного потенціалу страховиків» [17]. Вищезазначені фактори та триваючий міграційний рух будуть продовжувати чинити значний негативний вплив у найближчі роки на страховий сегмент фінансового ринку. Таким чином, рівень безпеки небанківського фінансового сектору України є критичним, створюючи додаткові загрози для всієї фінансової системи України та робить її незахищеною перед глобальними ризиками.

Проаналізуємо наступний показник – це «Грошово-кредитна безпека». Динаміка індикаторів грошово-кредитної безпеки України у 2015-2018 роках наведено (табл. 3).

Як видно з даних таблиці 3, рівень готівки в обігу поза депозитними корпораціями перебував на небезпечному рівні, спостерігалась тенденція до підвищення рівня монетизації, мало місце і розбалансованість грошового ринку. «Не мав дієвого впливу на грошово-кредитну безпеку України і процентний канал, адже: по-перше, різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними корпораціями (крім НБУ), перевищувала 5 %, при оптимальному значенні цього індикатора на рівні 3-4 %. Водночас зростання даного індикатора починаючи з 2017 року є негативним адже оскільки має дестимулювальний вплив на грошово-кредитну безпеку країни» [17; 18]. «По-друге, середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім НБУ) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, при оптимальному значенні даного індикатора на рівні 3-5 % (яке мало місце лише в 2017 році), знаходилась в критичній і негативній зоні. Такі тенденції є свідченням того, що грошово-кредитна політика носила рестриктивний характер і була спрямована на утримання основних ставок грошового ринку, що спричинило, з одного боку, зростання вартості грошей, з іншого – скорочення кредитування банками суб'єктів економічної діяль-

Таблиця 2

Індикатори та оцінка рівня небанківської безпеки України у 2015-2018 роках

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	1,49	1,48	1,45	1,39
Рівень капіталізації лістингових компаній, % до ВВП	3,21**	0,82**	0,41**	0,28**
Рівень волатильності індексу ПФТС, кількість критичних відхилень (-10%)	1,00	0,00*	0,00*	0,00*
Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень премій, %	14,70	18,90	21,30**	14,90

* – оптимальний стан;

** – критичний стан.

Джерело: згруповано автором за даними [15; 16]

Таблиця 3

Індикатори та оцінка рівня грошово-кредитної безпеки України у 2015-2018 роках

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Питома вага готівки поза банками в обсязі грошової маси (М0/М3), %	28,44	28,51	27,51	28,46
Різниця між процентними ставками за кредитами та за депозитами, %	5,93	5,46	6,28	6,32
Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями в національній валюті, відносно ІСЦ, %	-26,87**	4,64	1,96	8,23
Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам, %	10,68	10,17	12,01	14,13
Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %	21,81**	25,88	26,44	22,76**
Загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. дол. США	15,60**	15,10**	14,30	13,87

* – оптимальний стан;

** – критичний стан.

Джерело: згруповано автором за даними [15; 16]

ності через зростання процентних ставок за наданими кредитами» [14]. «Тобто мала місце ситуація, яка характеризується нездатністю процентних ставок до зниження, є найважливішим чинником обмеження інвестиційного процесу, адже за таких умов увесь дохід від інвестицій, які значною мірою здійснюються за рахунок банківських кредитів, по суті, сплачується кредитором, а інвестор втрачає стимули до капіталовкладень» [19]. Таки дії уряду зумовили і зниження темпів економічного розвитку країни і, також негативно вплинули й на рівень грошово-кредитної безпеки.

Як слідство – питома вага довгострокових кредитів перебувала в критичній зоні, а, із-за зростання питомої ваги готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси внаслідок значного вилучення вкладниками депозитів з банків. Ще один негативний фактор – це постійне вивезення фінансових ресурсів за межі країни. «В середньому 14 млрд. дол. США на рік. Протягом п'яти років загальний обсяг вивезених фінансових ресурсів за межі країни склав біля 84,29 млрд. дол. США [14]. Таким чином, вітчизняна грошово-кредитна політики не створювала монетарні умови для внутрішньої рівноваги та оптимального рівня інфляції, не забезпечувала фінансову та цінову стабільність і, в загалі, не була неефективною.

І на кінець проаналізуємо останній показник нашого дослідження – це «Бюджетна та торгова безпека». Динаміка індикаторів бюджетної та торгової безпеки України у 2014-2018 роках наведено (табл. 4).

Як видно з таблиці 4, що зростання дефіциту державного бюджету України по відношенню до ВВП, тобто незбалансованість і високий рівень дефіциту державного бюджету спричиняє проблеми в сфері бюджетної та фінансової безпеки.

Наприклад, падіння у 2016 році призвело до його зростання в 2018 році. Така ж ситуація і з рівнем дефіциту державного бюджету.

Можна спостерігати невідповідність між динамікою ВВП у національній валюті України та дефіциту державного бюджету. Також зауважимо на тому, що за останні три роки, хоч і з незначними коливаннями, спостерігалось зростання дефіциту державного бюджету при постійному зростанні ВВП в гривні, в доларах США картина більш відповідає динаміці та характеру дефіциту державного бюджету. Причиною такої невідповідності було спричинено політичною та економічною кризами в країні, що, в свою чергу зміцнило національну валюту України, курс гривні до долару США зріс, зростання ВВП України за весь аналізований період в гривні, склало 150 %, а ВВП у доларах США зростання відбулося лише на 27 %.

Частка дефіциту бюджетних і позабюджетних фондів у ВВП не мала суттєвої загрози для бюджетної та фінансової безпеки України. Оптимальне значення даного індикатора дорівнює нулю, а перевищення позначки у – 3 % свідчить про критичний стан цього показника [20, с. 348]. Протягом 2016-2018 років даний показник мав оптимальне значення. 2015 рік, внаслідок збільшення на 19,0 млрд. грн. (25 %) видатків державного бюджету на перерахування трансфертів до Пенсійного фонду України, був виключенням, але з 2016 року, внаслідок зменшення ставки єдиного соціального внеску, цей показник почав знижуватись [21].

Зростання дефіциту державного бюджету, забезпечення фінансування необхідних видатків та в загалі значне накопичення обсягу державного боргу вимагає пошуку необхідних ресурсів, що і змусило Україну залучати необхідні фінан-

Індикатори та оцінка рівня бюджетної та боргової безпеки України у 2015-2018 роках

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %	-2,28*	-2,95*	-1,60*	-1,66*	-2,09*
Дефіцит/профіцит державних бюджетних та позабюджетних фондів, % від ВВП	-2,69	0,13	0,03	-0,21*	-0,67*
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	32,94	32,84	34,09	33,28	31,15
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	57,07**	33,62**	59,74**	37,84**	47,12**
Відношення обсягу державного та гарантованого боргу до ВВП, %	79,06**	80,90**	71,78**	60,90**	52,38
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	131,0**	121,7**	103,9**	87,8**	78,5**
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	13,1**	9,2	10,5	17,8**	15,2**
Індекс ЕМВІ + Україна	2375**	860	574	571	568
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	11,20**	13,69**	16,13**	18,15**	20,78**

* – оптимальний стан;

** – критичний стан.

Джерело: згруповано автором за даними [15; 16]

Таблиця 5

Зовнішньо-боргові показники України в 2015-2018 роках

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Валовий зовнішній борг, % експорту товарів і послуг	247,3	246,9	216,8	194,4
Валовий зовнішній борг, % ВВП	138,4	121,8	102,9	89,9
Короткостроковий зовнішній борг, % експорту товарів і послуг	104,5	101,9	86,2	77,5
Короткостроковий зовнішній борг, % міжнародних резервів	387,4	301,6	246,5	219,7

Джерело: згруповано автором за даними [15]

сові ресурси ззовні, де найбільшими кредиторами є міжнародні фінансові інститути та організації (МВФ, ЄС та Світовий банк). Таке залучення й використання кредиту призвело до збільшення бюджетних видатків в Україні, які спрямовуються на погашення та обслуговування державного боргу [22].

Випередження темпів нарощування обсягів боргу порівняно з темпами зростання ВВП в умовах впливу внутрішніх та зовнішніх дестабілізаційних чинників сприяли перевищенню безпечних значень рівня державного боргу та посиленню ризику неплатоспроможності держави. «Починаючи з 2010 року державний борг щороку зростав. Виключенням був 2013 рік, коли борги зменшились з 38,7 до 37,5 млрд. дол.» [19].

Державні запозичення здійснюються з метою покриття дефіциту державного бюджету, а заборгованість перед міжнародними організаціями та фінансовими установами є ризиком щодо фінансової безпеки України та захисту її національних інтересів та суверенітету. Погодимось із авто-

рами [17], що «...постійне зростання заборгованості України за державним боргом спричиняло і постійне зростання обсягу коштів, що спрямовувались на його погашення. Як наслідок, відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету набувало критичного значення.

Подібна ситуація простежується і з обсягом офіційних міжнародних резервів, що є індикатором гарантій зовнішнім кредиторам (табл. 5).

На основі аналізу та вищевикладеного дослідження можна зробити висновки, що Україна має низький рівень фінансової безпеки і перебуває у небезпечній зоні, більшість індикаторів перевищує відповідні допустимі значення, рівень доходів бюджету є недостатнім для покриття витрат держави, Україна є заручником зовнішніх кредиторів, відбувається подальше накопичення боргів.

Висновки з проведеного дослідження. Результат проведеного дослідження, за 2015-2018 роки, показав, що існує критичний рівень банківської безпеки України, страховий сегмент фінансового ринку

має негативні тенденції, рівень безпеки небанківського фінансового сектору України є критичним, вітчизняна грошово-кредитна політика неефективна, існує високий рівень дефіциту державного бюджету, золотовалютні резерви України становлять межу достатності резервів, хибна політика Національного Банку України призводить до неприродного укріплення національної валюти.

Тобто фінансова безпека України, за всіма індикаторами, перебуває переважно в небезпечній та кризовій зоні, а сама фінансова система є залежною від зовнішнього впливу і нездатна захищати національні інтереси та фінансову стабільність в умовах подальшого поширення глобалізації світового господарства. Тобто існують потенційні ризики та загрози, наявність яких не дозволяє із впевненістю говорити про стабільність фінансової безпеки України в середньостроковій та в довгостроковій перспективах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єлісеєва О.К. Статистичне моделювання фінансової безпеки України. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 1-2. С. 10-18.
2. Гудзовата О.О. Програмування політики функціонування грошово-кредитного сектору в системі фінансової безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 577-582.
3. Кулінська А.В. Концептуальні засади розробки системи державного управління фінансовою складовою економічної безпеки економіки України. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/9646> (дата звернення: 29.12.2018).
4. Кузенко О.Л. Фінансові відносини в системі фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Економіка і регіон*. 2015. № 3. С. 110-115.
5. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. Ч. 2. С. 266-272.
6. Винниченко Н.В., Есманов О.М. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 3-4(2). С. 47-51.
7. Мирончук В.М., Паночішин Ю.М. Оцінка рівня фінансової безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 13(2). С. 31-34.
8. Варналії З. С. Економічна безпека : навч. посіб. К.: Знання, 2009. 647 с.
9. Калюжна Н. Г., Барон І.Г. Трансформація методичних підходів до оцінювання економічної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 22-27.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 20.12.2018).
11. Мартинюк В. Фінансова безпека: навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2016. 264 с.
12. Ладюк О.Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (дата звернення: 25.12.2018).
13. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 02.01.2019).
14. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266> (дата звернення: 02.12.2018).
15. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.01.2019).
16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 02.01.2019).
17. Баранова В.Г., Гончаренко О.М. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи : монографія. Харків: "Діаплюс", 2018. 370с.
18. Грошово-кредитна та фінансова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/uk/publish/article;jsessionid=> (дата звернення: 02.01.2019).
19. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / пер. с англ. Москва: Прогресс, 1978. 321 с.
20. Дахнова О.Є., Городецька Т.Е. Оцінка стану бюджетної безпеки України. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. № 1. С. 345-352.
21. Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2016 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2016 р. № 190. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1902016p> (дата звернення: 02.12.2018).
22. Лондар Л.П. Можливості адаптації міжнародного досвіду управління державним боргом в Україні. К.: НІСД, 2017. 30 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/uprav_borge3b9d.pdf (дата звернення: 20.12.2018).

REFERENCES:

1. Yeliseyeva O.K. (2018) Statistical modeling of financial security of Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Auditing*. no. 1-2. pp. 10-18.
2. Gudzovata O.O. (2018) Programming of the policy of functioning of the monetary sector in the system of financial security of the state. *Global and national economic problems*. Vop. 21. pp. 577-582.
3. Kulinska A.V. (2017) Conceptual bases of development of the system of state management of the financial component of economic security of economy of Ukraine. *Efficient economy*. no. 2. Retrieved from: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/9646> (accessed: 29.12.2018).
4. Kuzenko O.L. (2015) Financial relations in the system of financial security of economic entities. *Economy and region*. no. 3. pp. 110–115.
5. Melykh O. (2013) Financial security of the state: essence, evaluation criteria and preventive strengthening measures. *Economic analysis*. Vop. 12 (2). pp. 266-272.

6. Vinnichenko N.V., Esmanov. O.M. (2014) Assessment of the state of financial security in Ukraine. *Economic Journal* – XXI. no. 3-4 (2). pp. 47-51.
7. Mironchuk V.M., Panochishin Y.M. (2017) Assessment of the level of financial security in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*. Vop. 13 (2). pp. 31-34.
8. Varnaliy Z.S. (2009) Economic security: textbook. way. Kyiv.: Knowledge. 647 p.
9. Kalyuzhna N.G., Baron I.G. (2018) Transformation of methodological approaches to assessing the economic security of Ukraine. *Business Inform.* no. 11. pp. 22-27.
10. Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated 29.10.2013 no. 1277 (2013) On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (accessed: 20.12.2018)
11. Martyniuk V. (2016) Financial security: textbook. way. Ternopil: Vector. 264 p.
12. Ladyuk O.D. (2016) Financial security: characteristics of components. *Efficient economy*. 2016. no. 11. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (accessed: 25.12.2018).
13. National Bank of Ukraine. Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua> (accessed: 02.01.2019).
14. National Bank of Ukraine (2015) Comprehensive program for the development of the financial sector of Ukraine until 2020. Resolution of June 18, 2015 no. 391. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266> (accessed: 02.12.2018).
15. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 02.01.2019).
16. Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from: <https://www.mof.gov.ua/uk> (accessed: 02.01.2019).
17. Baranova V.G., Goncharenko O.M. (2018) Development of the financial market of Ukraine in terms of European integration: problems and prospects: a monograph. Kharkiv: "Disaplus". 370 p. (in Ukrainian)
18. Monetary and financial statistics. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/uk/publish/article.jsessionid> (accessed: 02.01.2019).
19. Keynes J.M. (1978) General theory of employment, interest and money. Moscow: Progress. 321 p.
20. Dakhnova O.E., Gorodetskaya T.E. (2018) Assessment of the state of budget security of Ukraine. Financial and credit activity: problems of theory and practice. no. 1. pp. 345–352.
21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016) Order On approval of the budget of the Pension Fund of Ukraine for March 10, no. 190. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1902016p> (accessed: 02.12.2018).
22. Londar L.P. (2017) Opportunities to adapt the international experience of public debt management in Ukraine. K.: NISD, 30 p. Retrieved from: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/upravl_borge3b9d.pdf (accessed: 20.12.2018).

Solomonova Lilia

Graduate student

Black Sea Research Institute Economy and Innovation

CURRENT STATE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The concept of financial and economic security, as a component of national security of Ukraine, is aimed at identifying and eliminating problems and potential threats, hindering the provision of price and financial stability. The integrated indicators of each element of financial security are analyzed according to the methodological recommendations of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, namely: banking security, security of non-banking financial market, budget security, monetary security, currency security, debt security. Conclusions were made on each indicator regarding their potential problems and threats to Ukraine's national security.

The domestic banking system has been and is under the influence of domestic political and economic crises, the share of overdue loans is growing, and the liquidation of more than 90 commercial banks has led to an increase in the share of foreign capital in banks' authorized capital rather than an increase in foreign investment. The insurance segment of the financial market has negative trends because the level of insurance penetration had a clear tendency to decrease, and the density of insurance increased due to the natural decrease of the population, which leads to a reduction in the investment potential of insurers; The level of security of Ukraine's non-banking financial sector is critical, creating additional threats to Ukraine's entire financial system and making it vulnerable to global risks. Domestic monetary policy is inefficient, does not create monetary conditions for internal balance and optimal inflation, does not provide financial and price stability; the high level of the state budget deficit causes problems in the field of budgetary and financial security; Ukraine's gold and foreign exchange reserves are the limit of reserve adequacy; the wrong policy of the National Bank of Ukraine leads to the unnatural strengthening of the national currency.